

ZÁVĚR

Cílem předkládané publikace bylo charakterizovat venkov na základě relevantních údajů, které jsou k dispozici na úrovni obcí a lze z nich tedy zpracovat úhrny za libovolné vyšší území. Vymezení venkova nebylo jednoduché, neboť neexistuje jeho jednotná definice, a proto jsme uvedené problematice věnovali samostatné studie, které předcházely zpracování této publikace. Poměrně jednoduchá varianta vymezení venkova (na základě počtu obyvatel a hustoty zalidnění) byla využita v kapitole 4, kde jsme porovnávali venkovský prostor v mezikrajském pohledu. Složitější varianta vymezení (multikriteriální), která kromě venkovského a městského zohlednila i prostor přechodný, byla použita pro vnitrokrajský pohled v kapitole 2. Možnosti vymezení venkova a zvolené varianty jsou podrobně popsány v kapitole 1. Kapitola 3 věnovaná zemědělství a lesnictví je specifická tím, že z důvodu absence dat za obce nerozlišuje typy prostorů; tyto dva tematické okruhy se však týkají především venkova, ať už je vymezen jakkoliv.

Význam venkova a jeho zkoumání je v Pardubickém kraji o to větší, že zde žije v republikovém měřítku nadprůměrný podíl obyvatel kraje (dokonce třetí nejvyšší v mezikrajském srovnání).

Postavení venkovského a městského prostoru Pardubického kraje v České republice

(viz kapitola 4)

Venkovský prostor Pardubického kraje se ve srovnání s venkovskými obcemi na republikové úrovni vyznačuje vyšší hustotou zalidnění, méně příznivou ekologickou stabilitou krajiny i podprůměrným zastoupením lůžek v hromadných ubytovacích zařízeních. Republikového průměru venkovského prostoru nedosahuje počet ekonomických subjektů na tisíc obyvatel a podle výsledků sčítání lidu 2001 ani intenzita podnikatelské aktivity a zastoupení vysokoškoláků; mírně nadprůměrná je míra nezaměstnanosti. Příznivější postavení venkova v kraji ve srovnání s venkovskými obcemi v ČR naopak nacházíme v demografické oblasti – vyšší porodnost je zde doprovázena nižší úmrtností, s čímž souvisí i příznivější věková skladba populace; výrazně podprůměrná je také potratovost. Přestože intenzita bytové výstavby na venkově v kraji nedosahuje průměru venkovských oblastí České republiky, je mezi kraji 4. nejvyšší (republikový průměr je vychýlen extrémně vysokou hodnotou u Středočeského kraje). Pokud jde o technickou vybavenost, je v kraji nadprůměrný podíl obcí napojených na rozvod plynu, zároveň ale podprůměrné zastoupení obcí vybavených kanalizací s napojením na čistírnu odpadních vod.

V **městském** prostoru Pardubického kraje je ve srovnání s městy v ČR (bez Hl. m. Prahy) v průměru nižší nezaměstnanost, nadprůměrný podíl obsazených pracovních míst i intenzita bytové výstavby doprovázena výrazně menší ekologickou stabilitou krajiny. Stejně jako ve venkovském prostoru kraje zde v demografické oblasti nacházíme podprůměrnou úmrtnost i potratovost, porodnost však republikového průměru městského prostoru nedosahuje a méně příznivá je rovněž věková skladba populace. Lůžka v hromadných ubytovacích zařízeních v přepočtu na tisíc obyvatel i podíl obcí s kanalizací napojenou na čistírnu odpadních vod republikovou hodnotu převyšují.

Postavení venkovského, přechodného a městského prostoru uvnitř Pardubického kraje

(viz kapitola 2)

Venkovský prostor, typický nejnižší hustotou zalidnění ze všech tří typů území, se vyznačuje nejpříznivější ekologickou stabilitou krajiny a s ní souvisejícími příznivými podmínkami pro rozvoj cestovního ruchu. Na druhé straně zde nacházíme nejvyšší nezaměstnanost i podprůměrnou občanskou a technickou vybavenost obcí. Právě ve vybavenosti obcí spolu s hustotou zalidnění zjišťujeme největší rozdíly mezi srovnávanými typy prostorů uvnitř našeho kraje.

Přechodný prostor se v posledních letech vyznačuje velmi intenzivním rozvojem bytové výstavby (zejména rodinných domů), s ním souvisejícím značným migračním přírůstkem a ve srovnání s venkovským i městským prostorem příznivější věkovou skladbou populace. Stejně jako ve venkovském prostoru je zde typická převaha vyjíždějících nad dojíždějícími za prací; intenzita podnikatelské aktivity i míra nezaměstnanosti se však blíží spíše městskému prostoru.

Městský prostor má dominantní postavení především v ekonomické oblasti – nadprůměrně jsou zde zastoupeny ekonomické subjekty po přepočtu na tisíc obyvatel i obsazená pracovní místa na tisíc bydlících zaměstnaných osob. Městský prostor se vyznačuje nejvyšší intenzitou podnikatelské aktivity a nejnižší nezaměstnaností. Míra ekonomické aktivity signalizuje oproti venkovskému i přechodnému prostoru nejpříznivější podmínky pro zaměstnávání osob ve věku 55 až 64 let.

Výrazné rozdíly jsou patrné **uvnitř těchto srovnávaných prostorů**. Specifické postavení má venkovský, přechodný i městský prostor **okresu Pardubice** vyznačující se v meziokresním srovnání v kraji nejvyšší hustotou zalidnění, nejmenší ekologickou stabilitou krajiny, výrazným migračním přírůstkem, vysokou

intenzitou podnikatelské aktivity, nejnižší nezaměstnaností i nadprůměrnou intenzitou bytové výstavby. Nejpříznivější hodnoty koeficientu ekologické stability nacházíme ve venkovském, přechodném i městském prostoru **okresu Ústí nad Orlicí**, který se rovněž vyznačuje i v průměru nejmladším obyvatelstvem v kraji. Nejmenší intenzitou podnikatelské aktivity spolu s nejvyšší nezaměstnaností je postižen venkovský prostor **okresu Svitavy**. Při podrobném hodnocení na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností a zejména pak správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem, které je rovněž součástí předkládané publikace, zjišťujeme největší rozdíly v hodnotách sledovaných ukazatelů uvnitř **okresu Chrudim**, jehož severní část je výrazně ovlivněna okresním i krajským městem a jih okresu patří k odlehlým územím s minimem významnějších center.

Územní rozdíly ve venkovském území Pardubického kraje

(viz kapitola 2.8.)

Venkov nelze v Pardubickém kraji považovat za homogenní území. Z posouzení územních rozdílů ve venkovském a přechodném prostoru kraje, pro které byla zvolena metoda hierarchického shlukování správních obvodů pověřených obecních úřadů, vzešlo 7 shluků SO POÚ s podobnými vlastnostmi.

Nejpříznivější podmínky byly v kraji zjištěny ve shluku tvořeném SO POÚ Pardubice a Holic, kde se blízkost dvou krajských měst projevuje zejména v ekonomické oblasti: velký počet ekonomických subjektů, vysoká ekonomická aktivita obyvatel, nízká nezaměstnanost, vysoká intenzita bytové výstavby. Atraktivita území zde vyvolává výrazný přírůstek obyvatel stěhováním.

Samostatný shluk tvoří 4 správní obvody POÚ v širším zázemí Pardubic (Choceň, Chrudim, Lázně Bohdaneč, Přelouč), pro které je typická rozdrobenost sídelní struktury, jejímž důsledkem je podprůměrná občanská a technická vybavenost obcí. Vyšší zastoupení zemědělské půdy řadí tato území k ekologicky méně stabilním a méně atraktivním pro cestovní ruch. Ekonomická sféra má dobrý základ ve vysokém počtu ekonomických subjektů. Blízkost ekonomických center vede k nízké míře nezaměstnanosti.

Největší sluk z hlediska rozlohy zahrnuje 5 SO POÚ na jihovýchodě kraje (Jevíčko, Moravská Třebová, Lanškroun, Polička, Svitavy), pro které je typická podprůměrná hustota zalidnění, poměrně starý domovní fond, malý počet pracovních míst na venkově vede i při intenzivní vyjížděce za prací k vysoké míře nezaměstnanosti. Velká vzdálenost tohoto území od krajského města a dalších ekonomických center republiky přispívá k jeho ekonomickému zaostávání.

Čtyři SO POÚ na severovýchodě kraje (Česká Třebová, Jablonné nad Orlicí, Ústí nad Orlicí, Žamberk) tvoří specifický shluk, který lze charakterizovat velkými venkovskými obcemi s nadprůměrnou občanskou a technickou vybaveností, příznivou úrovní ekologické stability území a vysokou ekonomickou aktivitou obyvatel.

Pro největší shluk z hlediska počtu obyvatel, který zahrnuje 8 SO POÚ (Heřmanův Městec, Hlinsko, Chrast, Chvaletice, Letohrad, Litomyšl, Skuteč, Vysoké Mýto) především v centrální části kraje, jsou charakteristické průměrné hodnoty většiny sledovaných ukazatelů.

Shluk dvou SO POÚ Nasavrky a Třebošnice na jihozápadě kraje lze zařadit mezi vnitřní periferie. Hustota zalidnění je zde podprůměrná; při nízké porodnosti a vysoké úmrtnosti není pro stabilizaci počtu obyvatel dostatečný ani migrační přírůstek, který je relativně malý. Území charakterizuje velmi nízká ekonomická aktivita obyvatelstva, vysoká míra nezaměstnanosti a nízká intenzita bytové výstavby. Nadprůměrná ekologická stabilita území vede k vyššímu využití pro cestovní ruch.

Do žádného z výše uvedených shluků se nezařadilo Králicko v severovýchodním výběžku kraje. Jde o ekologicky stabilní území s výrazným využitím v oblasti cestovního ruchu. Je zde vysoká porodnost i úmrtnost. Nadprůměrná podnikatelská aktivita obyvatel částečně snižuje relativně vysokou míru nezaměstnanosti.

* * * * *

Jsme si vědomi toho, že předložená publikace nemohla postihnout všechny pohledy na venkov v jeho rozmanitosti. Zaměřili jsme se na prezentaci dostupných statistických dat, a to ve venkovském, přechodném a městském prostoru, na jehož vymezení se podíleli odborníci krajských úřadů, vysokých škol, výzkumných ústavů a dalších institucí. Přínosem přípravy této publikace je navázání spolupráce s odborníky na danou problematiku, která se nadále rozvíjí. Jsme zváni na pracovní semináře, na kterých se vyměňují nejnovější poznatky, seznámili jsme se s řadou studií a dalších materiálů s regionálním i celostátním dosahem. Zkoumání této stále aktuální problematiky bude v ČSÚ pokračovat a s určitým odstupem se bude k ní třeba na základě nových poznatků vracet.